

Т.І.Ілюк, О.В.Соловйова, А.І.Горжу,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ НАВИЧОК ЧИТАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті виділено комплекс вправ для закріплення навичок читання в рамках сучасних мультимедійних технологій. Вправи, реалізовані в програмному забезпеченні, дозволяють вдосконалити зміст, методи та форми процесу навчання, таким чином, підвищуючи його загальний результат. Всі вправи на читання, запропоновані до розгляду, розділені на логічні блоки в залежності від часу їх виконання (передчитання, читання та післячитання).

The authors of the paper establish the exercise complex for reinforcing reading skills within the framework of modern multimedia technologies. The exercises embodied in software allow improving the content, methods, and forms of the learning-teaching process, thus, increasing the overall results of it. All reading activities suggested for consideration are divided into logical blocks depending on time (pre-reading, while-reading, post-reading).

На сьогодні найпоширенішим і дієвим методом викладання та вивчення іноземних мов є комунікативно орієнтований, який максимально наближений до реальних умов іншомовного середовища. Одним із засобів реалізації цього методу є активне застосування сучасних мультимедійних технологій, тому що саме вони відкривають доступ до нових джерел інформації, активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, скорочують час вивчення мови, дають нові можливості для розвитку професійних навичок та їх вдосконалення, значно підвищують ефективність самостійної роботи, а також допомагають реалізувати нові методи та форми навчання.

Мета даної розвідки полягає у виділенні комплексу вправ, спрямованих на опанування навичками читання в середовищі сучасних інформаційних технологій.

На сучасному етапі вивчення іноземних мов значну увагу необхідно приділяти застосуванню мультимедійних технологій, в яких одночасно використовуються тексти, графіка, відеоматеріали, звукові ефекти, анімація – все це є сукупністю аудіо- та візуальних ефектів разом з інтерактивним програмним забезпеченням, які впливають на емоційні та понятійні сфери, сприяють більш ефективному засвоєнню мовного матеріалу.

Багаточисельні дослідження підтверджують успіх системи навчання з використанням сучасних мультимедійних технологій. Існують суттєві позитивні фактори такого способу отримання

знань:

- Û краще та глибше розуміння навчального матеріалу;
- Û формування мотиваційних чинників навчання з використанням аудіовізуальних матеріалів та ігрових моментів;
- Û формування навичок і вмінь у мовленнєвій діяльності;
- Û поповнення і закріплення лексики;
- Û формування навичок розпізнавання граматичних форм, ідентифікації граматичних структур, їх семантичної наповненості;
- Û формування та застосування граматичних навичок, оволодіння практичною граматиною;
- Û формування розвитку вмінь аудіювання та читання;
- Û формування навичок вимови;
- Û узагальнення, систематизація вмінь, навичок;
- Û корекція знань, умінь, навичок, економія часу;
- Û отримані знання залишаються в пам'яті на довший термін і згодом легше трансформуються в активні ігри.

Застосування інформаційних технологій сприяє індивідуалізації процесу навчання – кожен студент працює так, наскільки йому дозволяють його індивідуальні особливості, він має можливість зупинитися, подумати, виправити помилку.

Спираючись на нові технології, вчителі іноземної мови розширюють можливості навчального процесу за допомогою використання мультимедійних презентацій у навчальному процесі. Таким чином студенти вчаться:

- Û читати з метою вибіркового отримання інформації;
- Û точно записувати необхідну інформацію;
- Û оформляти короткі повідомлення;
- Û точно і стисло викладати думку;
- Û визначати тему та основні ідеї тексту і записувати їх;
- Û формулювати своє ставлення до прочитаного;
- Û оформляти пункти плану;
- Û користуватися словником і довідковою літературою.

Аналізуючи своєрідність методів комп'ютерного навчання, С.А.Ілюшин та Б.А.Собкін стверджують: "В практиці навчання можна застосовувати чотири основних методи навчання:

- Û пояснювально-ілюстративний;
- Û репродуктивний;
- Û проблемний;
- Û пошуковий [4]".

Враховуючи, що перший метод не передбачає наявності зворотнього зв'язку між студентом та системою навчання, його використання за допомогою сучасних мультимедійних засобів не має змісту.

Репродуктивний метод навчання передбачає засвоєння знань студентом від викладача або ПК, та організацію діяльності навчаючого по відтворенню викладеного матеріалу і його застосування в аналогічних ситуаціях. Застосування цього методу з використанням мультимедійних засобів навчання дозволяє суттєво покращити якість організації і процесу навчання, але не дозволяє радикально змінити навчальний процес. У цьому випадку найкращими методами навчання є проблемний та пошуковий.

Проблемний метод навчання використовує можливості мультимедійних засобів для організації навчального процесу як постановки, так і пошуків шляхів розв'язання деякої проблеми. Основною метою є максимальний вплив активізації пізнавальної діяльності навчаючих. У процесі навчання пропонується вирішення різних типів завдань, а також вилучення та аналіз низки додаткових знань, що є необхідними для розв'язання поставленої проблеми.

Пошуковий метод навчання за допомогою сучасних мультимедійних засобів забезпечує самостійну творчу діяльність навчаючих у процесі проведення науково-технічних досліджень у рамках певної тематики. При використанні цього методу навчання є результатом активного дослідження, відкриття та гри, як наслідок – є більш приємним та успішним, ніж при використанні інших вищезгаданих методів.

Професійно-орієнтоване читання (ПОЧ) – це складна мовленнєва діяльність, обумовлена професійними інформаційними можливостями і потребами, що становлять собою специфічну форму активного вербального писемного спілкування-діалогу, основними завданнями якого є оперативна орієнтація і пошук, прийом, засвоєння і наступне цільове застосування накопиченого людством досвіду в професійних галузях знань.

У цій дефініції представлені основні відмінності ПОЧ, а саме:

- 1) метою ПОЧ є обробка інформації з установкою на її подальше використання в інтересах читача;
- 2) процес ПОЧ має творчий характер – це завжди активний діалог читача з автором як у плані тексту, що відтворюється

читачем, на базі свого тезауруса, так і в плані оцінки одержуваної інформації відповідно до очікувань і прогнозу читача.

Проте розрізняють три сучасних напрямки в навчанні професійних мов і такого виду МД, як читання:

- 1) підхід, у якому центром навчання є той, кого навчають (**learner-centered approach**);
- 2) підхід, заснований на жанрових особливостях мови (**genre-based approach**);
- 3) підхід, орієнтований на використання комп'ютерів (технологічний, **information technology approach**).

У центрі першого напрямку (іноді ще його називають **Process Approach**), як очевидно з назви, знаходиться студент і проблема формування мотивації в іншомовному читанні.

Більшість вправ, які запропоновані в класичних підручниках англійської мови, представляють саме цей напрямок. Наприклад, коли студенту пропонують прочитати і перекласти слова і вирази з тексту, дати відповіді на питання після тексту, відтворити прочитану інформацію за допомогою діалогу чи монологу.

Прихильники даного напрямку спираються насамперед на фонові знання і минулий досвід читача-студента (**background knowledge**). Напрямок, що ставить у центр навчання іншомовного читання знання жанру, передбачає знайомство тих, кого навчають, зі зразками жанру, характерними для даної сфери спілкування, наприклад підприємств даної галузі (туристичне агентство, торговельна фірма).

Жанровий підхід реалізується в тих ВНЗ, де читання так само важливе, як і письмо, тому що жанр має на увазі не тільки особливий тип тексту, але також і особливі процеси продукування, поширення і використання тексту. Студенти вивчають комунікативні цілі, макроструктуру і мовні особливості жанрів, порівнюють і аналізують тексти і продукують власні.

Для цього підходу характерні репродуктивні та лексичні вправи на засвоєння терміносистеми.

Технологічний підхід дуже перспективний, і багато методистів стверджують, що в **XXI** столітті він буде провідним у навчанні ПОЧ. Саме цей напрямок викликав до життя таке методичне явище, як формування студентами портфоліо. Портфоліо – збори письмових робіт студента за період навчання у ВНЗ з іноземної мови (переклади, тести, вправи, анотації, доповіді).

Сучасні світові підходи до формування мовленнєвої компетенції в читанні поділяють роботу з будь-яким навчальним текстом на три основні стадії: передчитання (**pre-reading**), читання (**reading**) та післячитання (**post - reading**). Метою передчитання є введення тих, хто навчається, до змісту тексту, прогнозування змісту того, що буде читатися, для забезпечення розуміння. Навчальна діяльність в основному базується на аудіюванні (наприклад, вступна розповідь або коментар викладача) та говорінні (самих студентів, які висловлюють певні припущення, свої прогнози щодо змісту тощо). Тобто тут можуть мати місце як рецептивно-репродуктивні та продуктивні, так і суто репродуктивні або продуктивні види навчальної діяльності.

З метою зрозуміти точку зору автора та активізувати базові знання студентів з даної теми, пропонуються такі вправи:

1. Згад про зміст за назвою тексту/ схемою/ картинкою. Рекомендується виконувати дану вправу, якщо тема матеріалу є знайомою для студентів.

2. Постановка загальних питань з теми.

Для формування тематичного термінологічного мінімуму на етапі перед читанням використовуються такі вправи:

1. Мозковий штурм за лексико-семантичними полями ключових понять. Як додаткове завдання пропонується проілюструвати зв'язки між згенерованими елементами. Залежно від рівня групи і складності нової лексики. Ця вправа може виконуватись і після читання.

2. Генерування лексики, пов'язаної із назвою тексту. Слова, які студенти можуть запропонувати лише рідною мовою, можна перекласти після прочитання тексту або включити їх переклад до домашнього читання.

3. Робота з новим вокабуляром на рівні пояснення нових термінів, їх переклад чи трактовка їх сполучуваності дозволяє зрозуміти загальний зміст тексту, його деталі, розрізняти різні стилістичні реєстри. Крім цього, можна надати антоніми та синоніми слів, поданих у вокабулярі із метою здогадки значення нових слів і виразів та повторення вже відомих. В цілому, дана вправа дозволяє перевірити наявність розвинутого мовного здогаду, сприяти розвитку пам'яті та збагаченню словникового запасу студентів.

Читання. Робота з текстом. Контекстуалізація комунікативних

фрагментів тексту на рівні речення (вибірковий переклад комунікативних фрагментів з термінами; вибір правильного/неправильного твердження, текстові вправи на основі множинного вибору типу **Complete, Give the synonym/ antonym**; бесіда і т.д.).

Під час читання тексту пропонуються такі вправи:

1. Читання з метою відтворення коректної структури тексту.
2. Вибір твердження, яке виражає основну думку абзацу (чи тексту), допомагає розуміти фаховий текст та точку зору автора. Також дозволяє розглядати текст у цілому без деталей, що сприятиме швидкому запам'ятовуванню тексту (як схеми, резюме, плану).
3. Клоуз-тест із попереднім введенням слів (за допомогою гри або мозкового штурму) полегшує запам'ятовування нових слів та введення їх у активний словник. Дієвим є вживання даного тесту в командах групи із атмосферою змагання та гри, тоді процес введення слів є непомітним і сприймається студентами з інтересом. Крім цього, можна вибирати ті аспекти, на які звертається увага – граматичні, словотворчі тощо.
4. Читання та поділ тексту на речення (без ком та крапок, розділових знаків) дозволяє сприймати та відтворювати структуру тексту, розрізняти інтонаційне виділення частин речення.
5. Стоп-переклад. У деякому сенсі ця вправа збігається з аналітичним читанням, водночас не втрачається сприйняття тексту читачем як цілого. Викладач читає вголос текст, виділяючи синтагми паузами. Студенти стежать за текстом. Після команди «Стоп!» студенти вголос (разом чи індивідуально) перекладають останню синтагму. Систематична обробка кожного тексту за допомогою стоп-перекладу формує в студентів навички сприйняття слів у контексті, в синтагмах.

Щодо післячитання, коли проводиться робота на основі прочитаного та контролюється розуміння, то тут знов можливі як рецептивно-репродуктивні та продуктивні, так і суто репродуктивні або продуктивні види навчальної діяльності. Створення студентами вторинних текстів з метою «вбудовування» нової текстової інформації в інформативну основу читача (діалогізація, перекази, анотування, складання резюме, письмові композиції, рецензії, порівняльний аналіз творів, текстів, ідей, інтерв'ю, реферат).

Після читання тексту пропонуються такі вправи:

1. Анотування розвиває навички виділяти головне у тексті та переказу тексту. Можна ускладнити завдання через зміну мови тексту на рідну.

2. Порівняння текстів різних функціональних стилів за однією тематикою може використовуватися на середньому та вищому рівні, бо вимагає свідомого та грамотного підходу до розбору тексту, ґрунтовних базових знань.

3. Створення портфоліо за заданою темою розвиває творчий підхід студентів, їх фантазію. Отримавши додаткові цікаві матеріали, студенти зазвичай самостійно продовжуватимуть пошуки власного додаткового матеріалу. Підготувавши відповідь, будуть прагнути розповідати найпершими та бути найцікавішими. Навіть сама форма представлення відповіді буде відрізнятися від особистості або групи студентів своїми формами.

4. Обрання правильного твердження і підкріплення обраної точки зору реченням із тексту дозволяє перевірити розуміння тексту, орієнтування у тексті. Крім цього, студенти перефразовують речення із тексту, що дає можливість відірватися від «сліпого» слідування текстові, вживати синоніми використаних слів.

5. Розуміння складних фраз або висловів у тексті надає можливість пригадати або/і запам'ятати синонімічний чи антонімічний ряд слів; крім цього, розвиває можливість швидкого знаходження інформації в тексті.

6. **'Unpacking sentences'** є корисною вправою для використання у текстах, що містять речення із складними граматичними конструкціями. Можуть використовуватися при повторенні кількох граматичних тем.

7. Творча робота розвиває вміння аналізувати прочитаний текст та висловлювати власну думку щодо тексту або окремих його частин, інтегрувати вміння читання/ писання/ мовлення. Розвиває творчі нахили студентів, дає можливість вільного висловлювання власної думки. Можна вводити додаткові матеріали, пов'язані із темою тексту.

Отже, можна зробити висновок, що читання – це взаємодія читача, тексту та його автора, своєрідний діалог між автором та читачем, на проходження якого впливають: обставини та ситуація читання; його конкретна мета; ставлення читача до тексту та автора, що передують читанню (цікавить – не цікавить, очікується

щось важливе, привабливе чи навпаки тощо) та багато інших позамовних чинників. Тому, якщо ми бажаємо ефективно розвивати вміння читання у студентів, то запропоновані тексти повинні заздалегідь приваблювати їх, викликати інтерес не тільки в самому процесі читання, але й у підготовці до нього.

Для вивчення іноземних мов у немовному ВНЗ потрібно не просто добирати тексти, що були б інформативними та цікавими для студентів, відповідали б їх інтересам, життєвому досвіду, індивідуальним та віковим особливостям, необхідно готувати студентів до читання таких навчальних текстів, щоб вони очікували отримання позитивних емоцій від роботи з ними.

Гадаємо, наведених прикладів досить, щоб зрозуміти основну спрямованість усіх вправ для розвитку мовленнєвої діяльності. Усі вони спрямовані, по-перше, на навчання та полегшення розуміння іншомовного тексту - розуміння з більшою або меншою повнотою, глибиною та точністю, яке має місце при різних режимах та стратегіях читання та залежить від різниці в його завданнях. По-друге, будь-які з таких вправ зорієнтовані на подальше (після читання) використання інформації, вичерпаної з тексту, включаючи внутрішнє, а не тільки зовнішнє використання (наприклад, зробити певні висновки винятково для себе, а не для виконання якоїсь справи, отримати естетичне або емоційне задоволення, просто відпочити). Усі інші види вправ для розвитку вмінь читання як виду мовленнєвої діяльності, що не увійшли до наведених прикладів, мають відповідати цим двом базовим вимогам: навчати розуміння та подальшого використання інформації тексту.

Таким чином, використання мультимедійних засобів у навчальному процесі дає можливість викладачеві іноземних мов удосконалити зміст, методи та організаційні форми навчання, забезпечити високий науковий і методичний рівні викладання, індивідуальний підхід у навчанні, підвищити ефективність подання нового матеріалу. Тому впровадження мультимедійних засобів у навчальний процес має здатність поліпшити результати навчання іноземних мов у вищій школі.

Список використаних джерел:

1. Барановська Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ. - К.: Інкос, 2005. - 314 с.
2. Гуревич Р.С. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі. - К., 2002.
3. Зеленська О.П. Комплекс вправ для самостійної роботи над професійно спрямованими текстами англійською мовою //Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВНЗ

«Сучасні наукові дослідження-2006». – Том 38. Філологічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С.10 – 13.

4. Илюшин С.А., Собкин Б.А. Персональные ЭВМ и их применение в учебном процессе: Учебное пособие. – М.: МАИ, 1992. – 55 с.

5. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: Наука, 1969. – 308 с.

6. Компьютерная технология обучения. Словарь-справочник / Под ред. В.И.Гриценко, А.М.Довгяло. – К.: Наукова думка, 1992. – С.650.

7. Ляховицкий М.В., Кошман И.М. Технические средства в обучении иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1981. – 144 с.

8. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник. – К.: ІНКОС, 2006. – 248 с.